

TELEPÜLÉSÖKOLÓGIA

A scenic landscape photograph showing a village with a prominent church spire, situated along a river. The background features rolling hills under a clear sky. The text 'TELEPÜLÉSÖKOLÓGIA' is overlaid in large white letters at the top.

1. előadás

TUDNIVALÓK, KÖVETELMÉNYRENDSZER

- Előadó: Dr. Angyal Zsuzsanna, tanársegéd – anzs7@hotmail.com
- Időpont: hétfő 8-10 óra között
- Helyszín: D.0.311.

- Követelményrendszer

- az előadás látogatása nem kötelező, de ajánlott
- az előadások anyagai elérhetők az anzs7.web.elte.hu honlapról
- a félévi jegy megszerzésének feltétele:
 - a sikeres (legalább elégséges) írásbeli vizsga valamennyi előadó anyagából

- Ajánlott irodalom

- Nagy Imre (2008): Városökológia, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
- Josef Reichholf (1989): A települések ökológiája, Magyar Könyvklub, Budapest
- Mezősi Gábor (szerk.) (2007): Városökológia, in.: Földrajzi tanulmányok Volume 1., JATEPress, Szeged

TEMATIKA

- ✘ A település és a város fogalma. Környezettudományi és ökológiai alapfogalmak
- ✘ A jelenkori városok környezeti alapproblémái, konfliktusai
- ✘ A domborzat szerepe a város kialakulásában. A városi éghajlat és a városok éghajlatmódosító hatása
- ✘ A városok növényvilága és zöldfelületi rendszere
- ✘ A városok állatvilága
- ✘ Érdekes vállalkozás a városi hulladékszállításra
- ✘ A XI. kerületi önkormányzat környezetvédelmi fejlesztései

A település fogalma

- számos megfogalmazás – legáltalánosabb: a társadalmi szerveződések térbeli megjelenése
 - Mendöl (1963)
 - Beluszky (1973)
 - Perényi (1987)

- **Település:** a *népesség* és az általa kialakított *tevékenységek* koncentrációjával és szocializálódásával létrejött olyan *antropogén létesítményekkel* jellemezhető környezettípus, amely *kialakulása természetes környezeti adottságok között* kezdődött, a *későbbiekben* viszont fejlődését a saját, illetve a közvetlen vagy tágabb környezetében kialakult *társadalmi-gazdasági folyamatok* dinamizmusa és szerkezete segítette elő és befolyásolja ma is.

A város fogalma:

Olyan településtípus, amelynek kialakulása és fejlődése az urbanizációs folyamatok következménye, és amely a területi munkamegosztásban többféle központi tevékenység ellátására alkalmas, és ezáltal vonzó hatást gyakorol a városkörnyékre, a szomszédos településekre, régiókra.

- kétféle megközelítés (Kovács, 2002):
 1. Statisztikai szempontból: a városi jogállás népességszámhoz köthető
 2. Funkcionális szempontból: központi szerepkörhöz és vonzáskörzethez köthető
- a különféle funkciók összetetten jelentkeznek –
funkciórendszer + területhálózati rendszer

Ökológiai alapfogalmak:

- **környezet:** Az embert körülvevő világnak az a része, amelyben él és tevékenykedik – az élővilág élettere (+ víz, levegő, talaj stb.)
- **településkörnyezet:** A geobioszféra azon része, amelyben az adott település funkcionál, és amelyben a társadalmi hatások érvényesülnek – a környezet része

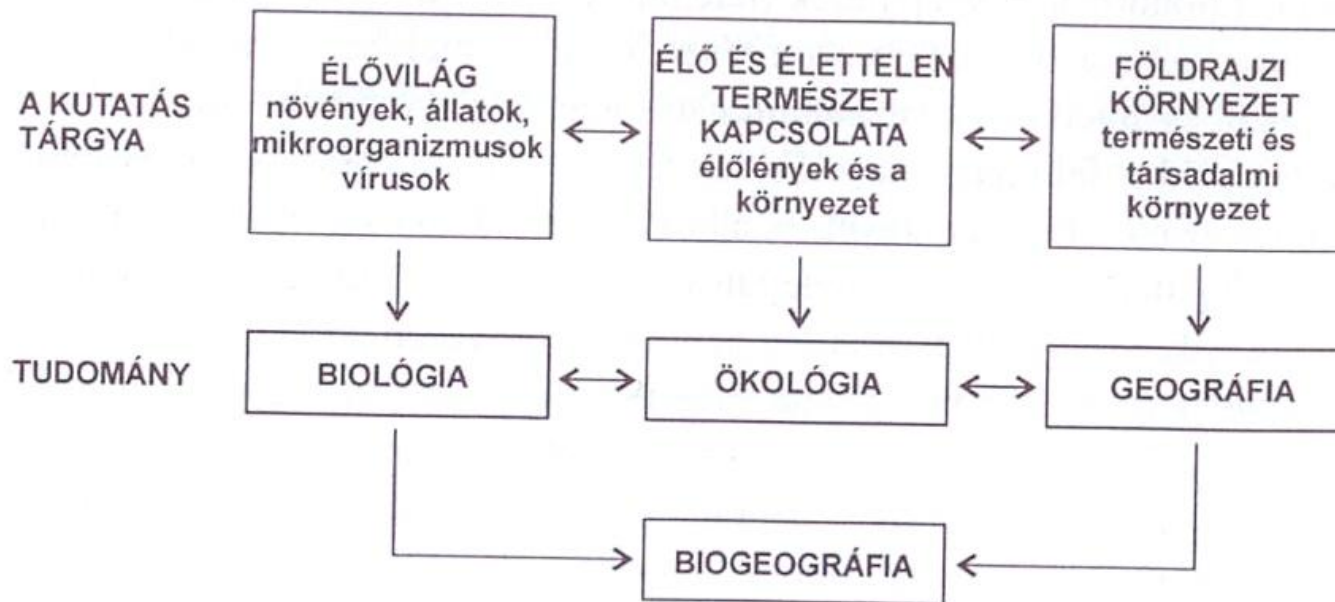
A környezeti tényezők károsodásával a települési környezet is károsodik

- **környezeti (ökológiai) tényezők:** abiotikus és biotikus – összetett kapcsolatrendszer
- **ökológia:** Az élőlények környezetükkel alkotott rendszerét vizsgálja – összekötő tudomány a földrajz és a biológia között

Ökológia: az a tudomány, amely azt vizsgálja, hogy az élővilágra és az általuk alkotott ökoszisztémára milyen külső és belső tényezők kapcsolatából álló együttesek hatnak, és ezek hogyan határozzák meg a vizsgált rendszer viselkedését, térbeli eloszlását, funkcióit, anyag- és energiaáramlását.

2. abra

A földrajz, a biológia és az ökológia kapcsolata (Forrás: Lješević, 1987)

A földrajz, a biológia és az ökológia kapcsolata (Forrás: Nagy, 2008)

Ökoszisztéma: Benne egy élőhely és az életközösség hatásai összegződnek. Térben és időben állandóan változó szerkezete van és önszabályozásra képes

- terheléssel szembeni ellenállásától függően lehet:
 - stabil: öntisztulásra képes
 - labilis: zavaró hatásra kedvezőtlen irányú változás
- 3 fő típus (Balogh, 1953):
 1. Önszabályozó (természetes): mentesek a külső beavatkozástól – pl.: TVT
 2. Ember által szabályozott ökoszisztémák: emberi behatásra történik az egyensúly fenntartása – pl.: agrár-ökoszisztémák
 3. Rom ökoszisztémák

Városi ökoszisztéma:

- túlnyomó részt nem természetes anyagokból áll
- emberi hatások befolyása alatt működik
- torz ökorendszer – vezető szerep a fogyasztóké, a lebontók és a termelők alárendeltek
- energiatermelés: Nap + fosszilis – többletenergia – kémiai és termikus szennyezés
- sokféle, városokban ismeretlen anyag (pl.: beton, üveg) – módosítják a természetes folyamatokat

Képtelen az önszabályozásra

- anyag- és energiaigénye más területekről pótlódó
 - sok faj képtelen itt megélni

Csak a megközelítés biológiai – a problémák társadalmi, gazdasági és politikai indíttatásúak

Napjainkban: többféle megközelítés

1. **Urban Ecology** – Park (1926): városi társadalmi folyamatok biológiában használt fogalmakkal és módszertani megközelítéssel – ma inkább szociálgeográfiának nevezzük
2. **Ökotectur - építészeti, tervezői** : szép környezet, esztétikum fontossága, ökotelepülések kialakítása
3. **Urban ecological planning**: városi környezet, a szennyeződések megelőzése, interdiszciplináris megközelítés

3.a. a települési környezet és ennek hatása a betelepülő élőlényekre

3.b. csak a településeken élő flóra és fauna vizsgálata

A városökológia **interdiszciplináris** megközelítéssel tárja fel a városok **lakossága** és egyéb, a **bioszféra** elemeit érintő **környezeti ártalmak**, konfliktusok ok-okozati **összefüggéseinek**, azok társadalmi mechanizmusainak, valamint a szociális és pszichikai reakcióknak a térszerkezeti törvényszerűségeit. A város ökológiai környezetének olyan átalakítását tervezi (**revitalizálás, rekonstrukció**), amely tájökológiai, területhasználati és ökoteknológiai szempontból a **városi** és a várossal kölcsönhatásban lévő **természetközeli ökoszisztémák** ökológiai **egyensúlyát** is szem előtt tartja.

Tájökológia: célja annak megállapítása, hogy melyik tájhasznosítási típusmennyire felel meg a táj adottságainak, és hogyan valósítható meg valamely társadalmi tevékenység a tájban a legkisebb kockázattal .

Humánökológia: az ember és a természeti környezet közötti kölcsönhatást tanulmányozza – a különböző társadalmi-gazdasági folyamatok hogyan befolyásolják a természetet és az emberek életminőségét.

A városökológia története

- hosszú ideig: a város az embereket leszámítva élettelen – ökológiai szempontból nem érdemes tanulmányozni
 - véletlenszerű életközösségek szabályok nélkül

Kutatások kezdeti szakasza:

- városi területek növény- és állatvilága – előfordulás, kiterjedés
- II. vh. után: romok növényzetének vizsgálata

1970-es évek:

- Ellenberg (1973): urbán-ipari ökoszisztéma
- Tomasek (1979): módosult ökoszisztéma

- 30 évvel ezelőtt változás – kutatások kezdete
 - a település jellegzetes fajok élőhelyei – hasonló körülmények között másutt is
 - sokféle sajátos élőhely és életközösség – a fajok sokfélesége gyakran meghaladja a vidékét

1990-es évek:

- a városi környezetben élő élőlények és életközösségek egymáshoz fűződő kapcsolatát vizsgálja (Sukopp-Trepl, 1994)
- a városökológia a tájökológiából fejlődött ki (Wittig, 1991)

Növények a városokban

Állatok a városokban

Köszönöm a figyelmet!